

PAPER DETAILS

TITLE: SAYFA TASARIMININ TANIMI VE TEMEL UNSURLARI

AUTHORS: Mehmet Emin Aksaray,Serdar Dartar

PAGES: 16-26

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3255140>

SAYFA TASARIMININ TANIMI VE TEMEL UNSURLARI

Definition and Basic Elements of Page Design

Mehmet Emin AKSARAY¹, Serdar DARTAR²

ÖZET

Sayfa tasarımı yani mizanpaj sanat disiplinleri gibi soyut olanı somutlaştırmanın görülebileceği alanlardan biridir. Bu somutlaştırma çabası, iletişim ihtiyacının tasarım alanına nasıl tezahür ettiğini anlamamıza yardımcı olabilir. İnka İmparatorluğu'nun düğümler (Quipu) ile iletişim kurmasından günümüz baskı makinelerine kadar geçen süreçte insan zihni, zihinde canlanan imden fonetiğe ve fonetikten forma asırlar boyunca iletişimi düzenli, etkili, estetik yahut farklı bir biçimde aktarmanın yollarını aramıştır ve aramaya devam etmektedir. Bu makalenin temel amacı sayfa tasarım kavramını yani mizanpajın doğrudan unsurlarını incelemektir. Bunu yaparken temel kıtas tipografi olarak belirlenmiştir. Mizanpaj, yazının tarihi ile paralel gelişmiş bir kavram denilebilir. Bulunan yazıtlar, kitabeler, çömlek üzerine çizilmiş şekiller ve Hiyerogliflerden modern Latin alfabesine değin harflerin ne zaman yön değiştirdiği, bazı yazım tercihlerinin ne zaman ve neden terk edildiği bilinmemektedir. Buna bağlı olarak mizanpaj kavramı her ne kadar yazı tarihini açıklamak ve anlamlandırmak adına birçok kaynaktan farklı tarih aralığında ele alınsa da mizanpajın başlangıcı matbaanın icadı olarak varsayılır ve seri üretim ile ilişkilendirilir. Tüm bunlara bağlı olarak makalede özellikle yazının tarihi ve mizanpaj ilişkisine değinilecek kısımlarda "bilinmemektedir, varsayılmaktadır" ifadeleri günümüzde daha çözülmemiş birçok çivi yazısı, tablet, çömlek yazısı yahut birtakım hayvan derileri üzerine işlenmiş çizgilerin sırrından ve arada yok olmuş dil ailelerinden yazı ailelerinden kaynaklanmaktadır. Bu makalenin sınırları, mizanpajda kullanılan temel unsurların matbu ürünler bağlamında önemini, kullanımını ve etkisini incelemektedir. Makalede, sayfa tasarımının tanımı ve gelişimi, sayfa tasarımında temel kavramlar ve sayfa tasarımında temel unsurların estetik ve işlevsel açıdan önemi ele alınmaktadır. Literatür taramasında mevcut verilerin ve anlatımların karmaşıklığı göz önüne alınarak, sayfa tasarımı kavramı ile mizanpaj kavramının eşanlamlı ifadeler olmasına rağmen literatürde neredeyse kullanılmaması göz önünde bulundurularak "sayfa tasarımı" yerine "mizanpaj" kavramı kullanılacaktır. Makale, literatür katkısı dışında sanat tasarımı dalları olan grafik tasarım, görsel iletişim tasarımı, iletişim tasarımı, etkileşimli tasarım vb. ve basım yayın alanında bulunan öğrenciler için kılavuz niteliği taşıması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sayfa tasarımı, mizanpaj, yazının tarihi, sayfa tasarım unsurları, yazı düzeni

ABSTRACT

Page design, that is, layout, is one of the areas where abstracted concretization can be seen, such as art disciplines. This effort at embodiment can help us understand how the design of communication products is manifested. From the Inca Empire's communication with knots (Quipu) to today's printing machines, the human mind has searched for regular, effective, aesthetic or different processes of communication throughout the centuries, from the sign that comes to mind to phonetics and from phonetics to form. The main purpose of this article is to increase the direct ambiguity of the page design refresh, that is, the layout. In doing this, the basic criterion was determined as typography. It can be said that layout is a concept that has developed parallel to the history of writing. By referring to the modern Latin alphabet from the found inscriptions, inscriptions, writings on pottery and hieroglyphs, it was determined when the letters changed direction and when and why some writing preferences were abandoned. Accordingly, although the term layout is discussed in different dates in many sources in terms of the history and meaning of writing, the beginning of layout is assumed to be the invention of the printing press and is associated with mass production. Accordingly, in the sections where the history of the written special script and its relationship with layout will be discussed, the expressions "it is not known, it is assumed" come from the secrets of many cuneiform scripts, tablets, pottery fragments or lines engraved on animal parts that have not yet been deciphered today, and from language families and writing families. The boundaries of this article examine the importance, use and impact of the basic elements used in layout in the context of printed products. In the article, the definition and development of page design, basic concepts in page design and the aesthetic and functional importance of basic elements in page design are discussed. Considering the complexity of the available data and expressions in the literature review, the concept of "layout" will be used instead of "page design", considering that the concept of page design and layout are almost not used in the literature, although they are synonymous expressions. Apart from the literature contribution, the article also covers art design branches such as graphic design, visual communication design, communication design, interactive design, etc. It is intended to serve as a guide for students in the field of printing and publishing.

Keywords: Page design, layout, history of writing, page design elements, text layout

EXTENDED ABSTRACT

Page design is an essential aspect of creating effective and appealing design products, such as books, newspapers, magazines or web pages. Page design involves the use of various elements, such as typeface, layout, images and other visual components, to convey the intended message and aesthetic of the product. The purpose of this article is to examine and evaluate the basic elements used in page design and to discuss how they interact with each other and with the principles of design. The article also aims to highlight the importance of understanding and applying these elements in page design, as well as to provide some examples and guidelines for their effective use.

The article begins by defining page design and its objectives. Page design is the process of arranging and organizing the elements on a page to create a coherent and attractive visual presentation. The objectives of page design are to communicate the content clearly and efficiently, to enhance the readability and usability of the product, and to reflect the identity and style of the author or publisher. The article then introduces the main elements used in page design: typeface, layout, images and other visual components. Typeface refers to the font or style of the text on a page. Layout refers to the arrangement or structure of the elements on a page. Images refer to any graphical or pictorial elements on a page, such as photographs, illustrations or diagrams. Other visual components refer to any additional elements that enhance the appearance or functionality of a page, such as color, background, borders or icons.

The article then analyzes each element in detail, explaining its characteristics, functions and effects on the overall design. Typeface is an important element that affects the legibility, tone and mood of the text. The article discusses how to choose an appropriate typeface for different purposes and audiences, as well as how to use different typeface features, such as size, weight, style and spacing. Layout is another crucial element that affects the organization, flow and hierarchy of the information on a page. The article discusses how to create an effective layout that balances the visual weight and white space of the elements, as well as how to use different layout techniques, such as grids, columns or frames. Images are another powerful element that can attract attention, convey meaning and evoke emotion on a page. The article discusses how to select relevant and high-quality images that support the content and message of the product, as well as how to use different image types, such as decorative or informative images. Other visual components are also important elements that can enhance the aesthetic or functional value of a page. The article discusses how to use color, background, borders and icons to create contrast, harmony and interest on a page.

The article also discusses how these elements relate to the principles of design, such as contrast, alignment, balance, hierarchy, proximity, repetition and unity. The principles of design are general guidelines that help designers create effective and appealing visual compositions. The article explains how these principles can be applied to page design to achieve different goals and effects. For example, contrast can be used to create emphasis or distinction between elements; alignment can be used to create order or consistency among elements; balance can be used to create stability or symmetry among elements; hierarchy can be used to create order or importance among elements; proximity can be used to create grouping or relationship among elements; repetition can be used to create consistency or rhythm among elements; unity can be used to create harmony or cohesion among elements.

The article provides some examples of good and bad page design practices, illustrating how the elements and principles can be used or misused to create different outcomes. The examples show how different choices of typeface, layout, images and other visual components can affect the clarity, readability, usability and attractiveness of a page. The examples also show how different applications of contrast, alignment, balance, hierarchy, proximity, repetition and unity can affect the coherence, emphasis, organization and interest of a page.

Additionally, the article addresses the distinction between design principles and page design principles, which is often overlooked or confused in the Turkish literature on the subject. The article aims to clarify the definitions and applications of these concepts and to point out the errors or inconsistencies that may arise from their misuse. Design principles are universal guidelines that apply to any type of visual composition; page design principles are specific guidelines that apply only to page design products. Design principles are based on psychological theories of perception; page design principles are based on practical considerations of communication.

GİRİŞ

Sayfa tasarımı yani mizanpaj basılı ürünlerden dijital ortamlara kadar sıkça kullanılan bir tasarım terimi ve sürecidir. Bu süreç, basılı materyallerden dijital platformlara, adında sayfa-yüzey, aktarım yapılabilecek somut bir alan, ibaresi bulunan her alanda karşımıza çıkabilir. Sayfa tasarımı, görsel düzenin yanı sıra etkileşimli bir olgu olduğu ve yazılı görsel iletişimin önemli bir parçası olduğu için hedef kitlesine açıkça mesajını iletmelidir. Sayfa tasarımında kullanılan temel unsurlar; yazı tipi, görsel düzen, sayfa boşluğu, satır aralığı, paragraf aralığı, harf aralığı, hizalama gibi unsurlardır. Bu unsurlar, sayfa tasarımının estetik düzeni dışında kullanılabilirlik ve erişilebilirlik açısından önemli bir husustur. “Mizanpaj oluşumunda sayılan bu bileşenlerin nasıl bir düzen içerisinde bir arada oldukları ve sayfadaki dağılımları da önemlidir”. (Koyuncu, 2016:143)

Bu makale, sayfa tasarımı ve mizanpajın temel unsurlarını, özellikle tipografi olmak üzere, derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Mizanpaj, yazının tarihiyle eş zamanlı olarak gelişmiş ancak ortaya çıkış tarihi kesin olmayan bir kavramdır. Antik yazıtlardan, kitabelerden, çömlekler üzerine çizilmiş figürlerden ve Hiyerogliflerden modern Latin alfabesine kadar, harflerin evrimi ve bazı yazım tercihlerinin ne zaman değiştirildiği ve neden terk edildiği hala bilinmemektedir. Buna bağlı olarak mizanpaj kavramı her ne kadar yazı tarihini açıklamak ve anlamlandırmak adına birçok kaynaktan farklı tarih aralığında ele alınsa da mizanpajın başlangıcı matbaanın icadı olarak varsayılır ve seri üretim ile ilişkilendirilir. Makalede, yazının tarihi ile mizanpaj arasındaki ilişki üzerinde durulacak ve "bilinmemektedir, varsayılmaktadır" ifadeleri, günümüzde hala çözülememiş olan çivi yazısı, tablet, çömlek yazısı veya hayvan derileri üzerine işlenmiş çizgilerin sırlarına ve kaybolmuş dil ailelerine atıfta bulunacaktır. Böylece, bu alandaki araştırmaların desteklenmesi ve akademik bağlamda bir hatırlatıcı işlevi görmesi amaçlanmaktadır.

Mizanpajın temel unsurlarının matbu ürünlerdeki önemi, kullanımı ve etkisi bu makalenin kapsamı içindedir. Sayfa tasarımının (mizanpajın) tanımı, gelişimi, temel kavramları ve estetik ile işlevsel önemi ele alınacaktır. Literatür taramasında, mevcut verilerin ve anlatımların karmaşıklığı göz önünde bulundurularak, sayfa tasarımının temel unsurları belirlenmeye çalışılacaktır. Sayfa tasarımı ve mizanpaj terimleri eşanlamı olmasına rağmen, literatürde nadiren kullanıldığı için bu makalede "mizanpaj" terimi tercih edilecektir. Mizanpajın tanımı, tarihsel süreci, sayfa tasarımına özgü temel kavramlar olan sayfa, ızgara-kılavuz, kenar boşluğu ve taşma payı, aralıklar, hizalama, organizasyon ve tipografi ile metin ilişkisi gibi unsurlar açıklanacaktır. Farklı mecralarda, örneğin bir mobilya markası kataloğu ve bir holdingin faaliyet raporu gibi, sayfa tasarım örnekleri görseller eşliğinde karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Son olarak, makale, grafik tasarım, görsel iletişim tasarımı, iletişim tasarımı, etkileşimli tasarım gibi sanat tasarım dalları ve basım yayın alanında öğrenim gören öğrenciler için bir rehber niteliğinde olması hedeflenmektedir. Bu çalışma hem teorik hem de pratik bilgileri bir araya getirerek, sayfa tasarımının ve mizanpajın anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1. Sayfa Tasarımının Tanımı ve Gelişimi

Sayfa tasarımı yani mizanpaj Fransızca bir kelime olan mise en page “mise: yerleştirmek ve page: sayfa”. (Press, 2023) kelimelerinin bir araya gelmesiyle türemiştir. Tarihsel süreçte yazının icadıyla ihtiyaç haline gelmiş-gelişen ve gelişimini hâlâ sürdüren- bir tasarım sürecidir. Tüm bu sürecin temelini harf, kelime, satır, paragraf, sütunlar ve görseller gibi öğeler oluşturmaktadır. Öğelerin kullanım sürecine verilen genel ad ise sayfanın düzenlenmesi, mizanpaj ya da sayfa tasarımı olarak tanımlanır. Bahsi geçen öğeler tasarımcı tarafından doğru bir biçimde konumlanır ve kullanılırsa, tasarlanan ürünün; izleyici, okuyucu ve kullanıcı tarafından algılanması; yani, erişilebilirliği de mümkün olur. Böylelikle tasarlanan ürünün kendisi kullanıcı tarafından rahatlıkla etkileşime geçebilir. Bu tür kaideler sayfa tasarımında kullanılan temel tasarım unsurlarının önemli bir husus olduğunun bariz göstergesidir.

Bu bağlamda sayfa kavramının da tanımlanması gerekmektedir. Sayfa kavramı tarihte farklı kültürlerin, toplumların yahut insan gruplarının grafik bellek (Graphic Mnemonics) oluşturmak amacıyla işaretlediği malzemelere kadar uzanan geniş bir evrime sahip olduğu bilinmektedir. M.Ö. 9000’li yıllara ait Ishango Kemiği bu sembolleştirmenin yani iletişimi somutlaştırma çabasının delili niteliğindedir. Bilgiyi depolamanın dışında bilgiyi fiziksel görsel bir alana

Görsel 1. Wikipedia En: Ishango Kemiği,
M.Ö. 9000,
(URL 1, 2024)

hapsetme, aktarma ihtiyacı doğal olarak sayfa tanımını belirlemiştir. Bu tanım kemiklerden, çakıl taşlarına, duvarlara, çömlere, deri elbise ve parçalara, ağaç kabuklarına, mezar taşlarına, kitabelere, kitaplara ve günümüzde kullandığımız teknolojik ürünlerin ekranına kısaca bir bilgisayarın “masaüstüne” kadar genişletilebilir. Temelde sayfa kavramı, yazının görselin aktarıldığı “sınırlı alandır” bu alan üzerinde modern anlamda ilk düzenlemeler matbaanın icadı ile seri üretim çabasına bağlı olarak standartlaşmaya başlamıştır. Arkaik dönemde bu düzenlemeler Hiyeroglifler, Sümer Yazıları, Sami Havzası, Antik Yunan, İndus Vadisi gibi imparatorluklar ve toplumlar tarafından yapılsa da ortak bir yazı ve görsel yerleştirme standardı global bir çoğunluk tarafından geliştirilemediği ve hali hazırda günümüzde bulunan antik tabletlerin büyük bir dilimi çözümlenemediği için mizanpajın kesin bir tarihi konusunda literatürde net bir tarihe varılamamıştır.

Sayfa kavramının, imi-sembölü aktarmak için kullanılan sınırlı alan şeklinde tanımlanmasını yaptığımıza göre bu kavramın oluşmasında ve grafik öğelerin kullanımına bağlı tasarımdan kopamayan ilişkisini irdelemek adına yazıyı da incelememiz gerekmektedir. Yazıyı; tasarımdan, mizanpajdan bağımsız düşünmemek gerekir. Temelde bir im olan mesajın görsel tasviri yazıdır. Yazı, Fonetik sesletimi kolektif olarak algılamak adına oluşturulmuş desenler, semboller ve işaretçilerin sistemler bütünüdür. Sonuç olarak zihinde oluşturulan im grafik bir öğeye ihtiyaç duymuş ve somut olması için biçime, forma aktarılmıştır. Yazının bütün tarihini başlı başına mizanpaj olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu, imin ses ile malzemenin grafik değere evrilme süreci olarak tanımlanabilir.

1.1. Duvarlardan Kâğıtlara: Yazının Kısa Tarihi

Sembolleştirme, insanın kendini ifade etme çabasıdır. Bu çabayı bariz bir şekilde iletişimin temellerini oluşturan bir sistemde, yazıda görmek mümkündür. Yazı, insanlık tarihi boyunca iletişimin temel araçlarından biri olmuştur. İlk yazıların duvarlara, kayalara ve çömler parçalarına kazınan semboller ve çizimlerden oluştuğu görülmektedir. Ancak bilinenin aksine yazı birdenbire ortaya çıkmış bir sistem değildir. Yazı, işaretlemeler ile oluşan bir sistemler bütünüdür. Kolektif ve tarihsel bir sürecin parçasıdır.

“Yazı hiç yoktan var olmuş değildir. Pek çok insanın tercih ettiği klişe, ilahi kökenli olduğudur. Aslında bu kurgu Avrupa’da 1800’lere kadar geçerliliğini korudu ve ABD’deki ve İslam ülkelerindeki bazı cemaatler tarafından hâlâ benimsenmektedir”. (Fischer, 2022:7)

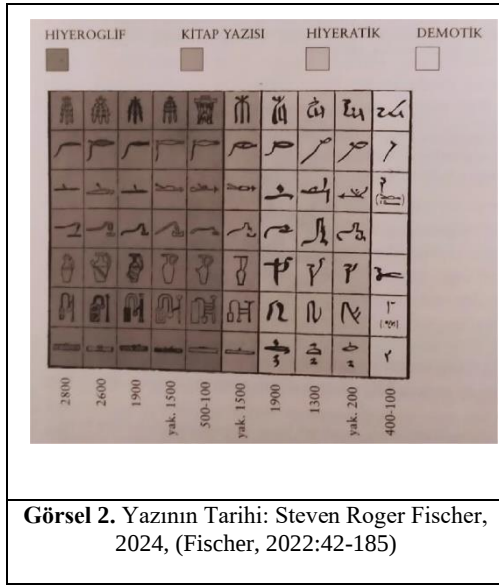
Buna bağlı olarak yazı sistemlerinin, işaretlemelerin, sembollerin kısaca örüntüler kurarak anlam oluşturan birçok şeyin kültürel ilişkisini kurmamız yanlış olmayacaktır. Yani yazı, iletişim ihtiyacından doğsa da üzerinde kendi kültürüne ait öğeler taşıması kaçınılmazdır. Duvarlara işlenen resimlerin, işaretlerin, sembollerin kâğıda geçme serüveninde bu kültürel detayı anlamak herhangi bir yazı sistemine bakıldığında toplumsal kimlik üzerinde çözümleme yapmakta rol oynayabilir. Ayrıca bu anlamlandırma sürecinde neyin gerçek anlamda yazı neyin yazı olmadığı hâlâ tartışmaya açık bir konudur. “Yazının, insan konuşmasını, düşüncesini ve başka şeyleri kısmen ya da bütünüyle grafik olarak yeniden üretmek için standartlaştırılmış sembollerin karakterler, işaretler ya da işaret bileşenleri) sıralaması olduğu tam da kabul edilebilir. Aslında bu, yazının halihazırda akla uygun en genel tanımı olabilir. Her bir sistemin geçmişte bunu ne derecede başardığı, her toplumun gitgide karmaşılaşmasıyla ortaya çıkan gereksinimiyle belirlenirdi. Ancak bu tanım da olsa olsa, sınırlamaya direnir görünen özel bir olgunun sınırlayıcı bir tanımından ibarettir. Yazı, çok farklı devirlerde pek çok farklı kişi açısından çok farklı şeyler ifade ettiğinden ve edeceğinden, formel bir tanım tuzağından tümüyle kaçınmak en iyi çözüm olabilir”. (Fischer, 2022:6)

Kültürel izler üzerinden anlamlandırmanın dışında, yazı sistemleri kökenlerinin, geçmişinin çok eski olduğu bariz bir şekilde görülmektedir çünkü tüm bu yazı sistemi tarihine dair veriler sınırlı, tartışmaya açık ve bulunan yeni bir keşif ile çok eski olduğu aşıkardır.

“MÖ 4. binyılın ortalarında Uruk’ta bir Sümerli tarafından “icat” edildiğini, karmaşık bir muhasebeyle uğraşmada daha iyi bir yöntem arayışının sonucu olarak kasten geliştirildiğini ileri sürenler olmuştur. En eski “yazının” Çin’de bulunduğunu ve MÖ 4000’lere ait olduğunu iddia edenler de vardır. Ancak, bütün uzmanlar aynı fikirde değil”. (Fischer, 2022:7-21)

Yazı sisteminin çıkış noktası, icadı yahut oluşumuna dair net bir tarihi olmasa da iletimi ve iletişimi baz alacak olursak bilinen tarihi ile M.Ö. 3500’lerde Sümer çivi yazısı, yazı sistemi olarak genel kabul görmektedir. Bu yazı aynı zamanda onlardan birkaç bin yüzyıl sonra gelecek olan ve yazı sistemine dönüşecek Mısır Yazısı-Hiyeroglifler olarak kıyaslanır ve akademik camiada Mısır’ın M.Ö. 2800’lerdeki logo-grafik oymaları sebebi ile ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Temel sorun Sümer çivi yazısının iletişim kurmakta zayıf olmasıdır, fonografik özellikleri bakımından Hiyeroglifleri andırsa da Hiyeroglif, Mısır dilini asırlarca yaşatmayı başarmış, sürekli form değiştirmiş

ve gelişmiştir. Tam burada devreye ilkel de olsa mizanpaj girmektedir. Sümerlilerin seçtiği çamur, tablet ve taş üzerine oymalar onları fiziki aşınımlardan korumuş olsa da yazının ve ilişkili olarak dilin gelişmesine imkân tanımamıştır. Taşıma bakımından pratik değildir. Sümerce dilinde bulunan sesletimin gösterge karşılığını aktarmak fazla zaman almaktadır. Bu da doğal olarak Sümerce dilinin ve yazısının sonunu getirmiştir fakat bu da başka bir soruyu getirmektedir. Hiyeroglifler de taşlara, tabletlere işleniyordu bu dili ve yazı sistemini zamana karşı koruyan neydi? Doğru malzeme seçimi, papirüsün kullanımıydı. Nil Havzası boyunca yazı kendini sürekli olarak geliştirdi. Yukarı Mısır olarak bilinen yerde firavunlar kendi propagandalarını ve dini ritüellerini yerine getirmek için Hiyeroglifleri kullansa da Nil Havzası boyunca ticaret ile uğraşan gemiciler, vezirler ve daha birçok grup yazıyı daha pratik kullanmanın yollarını asırlarca geliştirdiler. Bu gelişim Mısır İmparatorluğu'nda bilimin, sanatın, dinin, ticaretin ve bu alanlar arasında gelişen sayısız icadın yolunu açmıştır. M.Ö. 2800 Eski Mısır dönemine ait Hiyeroglifler M.Ö. 1900 sonrasında papirüse erişimin kolaylaşmasıyla logo-grafik özelliğini kaybederek fonografik değer kazanmıştır. Örneğin bir ünsüz hecenin sembolü (Mısır dili ve birçok eski dil ünsüz heceli yazılardan oluşmaktadır yani bir ünsüz hece bir harfe tekabül etmektedir) üzerinde bulunan detayları kaybederek günümüzdeki modern yazılara yaklaşmayı başaramıştır.

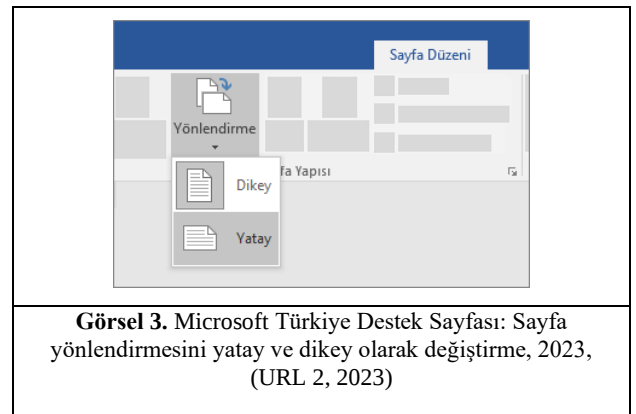
Doğru malzeme seçiminin sayfa tasarımına-mizanpaja etkisi kaba taslak bir bakış ile ilkel dönem örneklerinde açıkça görülüyor. Tabii taş, kil, maden, ağaç kabuğu gibi malzemelerden sonra en önemli yazı yüzeyi nihayet kâğıt olmuştur. Kâğıt, yazının icadından yaklaşık 3000 yıl sonra Çin'de ortaya çıkmıştır. Kâğıdın icadı, yazının yayılmasını ve depolanmasını kolaylaştırmıştır. Kâğıt hem ucuz hem de hafif bir malzeme olduğu için yazının kullanım alanlarını genişletmiştir. Sonrasında matbaanın da icadına bağlı olarak edebiyat, tarih, felsefe, din gibi alanlarda eserler çoğaltılmaya başlanmıştır. Hâliyle yazının sanatsal-estetik değeri üzerinde arayışlara gidilmiştir. (bkz. Fischer, 2022:257-321) Yazı karakterleri ve yazıtipleri (Typeface) geliştirilmeye başlanmıştır. Yazıya gelen imla, noktalama ve destekleyici semboller anlaşmayı kolaylaştırmıştır. Sayfa kavramı oluşmuş ve sayfaları tasarruflu kullanmanın yolları aranmıştır.

2. Sayfa Tasarımında Temel Kavramlar

Mizanpajın tarihsel sürecine yazı tarihi üzerinden kısaca değindikten sonra, sayfa tasarımını şekillendiren temel kavramları ele almak gerekmektedir.

Bu başlıktan itibaren bahsi geçecek olan örneklendirmeler günümüzü kapsamaktadır.

Literatürde bazı çalışmalarda sayfa tasarımının temel kavramları ile temel tasarım kavramlarının birbirine karıştırıldığı görülmektedir. Nokta, çizgi, desen, denge, renk gibi unsurlar temel tasarım kavramlarıdır ve sayfa tasarımının temel unsurları değildir. Buna bağlı olarak adında tasarım geçen her disiplinde temel tasarım ilkeleri-unsurları tabii olarak bulunmalıdır. Bu unsurların dışındaki her kavram, unsur, ilke ise o disiplinin kavramı hâline gelmiş öğelerdir. Hâliyle sayfa tasarımının temel unsurları yalnızca sayfa ve sayfayı düzenlerken kullanılan unsurlardır. Bu unsurlar aşağıda açıklanacak olan kavramlar ve bu makalenin son bölümü olan tipografi gibi unsurlardır. Bu makalede bulunan “unsur” ifadesi, açıklayacağımız kavramların hem bir kavram hem de bir terim olmasından unsur olarak adlandırılmıştır.

Görsel 3. Microsoft Türkiye Destek Sayfası: Sayfa yönlendirmesini yatay ve dikey olarak değiştirme, 2023, (URL 2, 2023)

Sayfa tasarımı, ürünün ortamına göre farklı aşamalara ayrılmaktadır. Matbu ürünler için baskı öncesi ve baskı sonrası aşamalar, dijital ortam ürünleri için ise çıktı (export) öncesi ve çıktı sonrası aşamalar söz konusudur. Ancak burada temel kavramlardan bahsedeceğimiz için biz her iki uygulamanın da ortak kavramlarını inceleyeceğiz.

2.1. Sayfa

Sayfa, yazı veya görsel içerik taşıyan düz bir yüzeydir. Sayfa tasarımında sayfanın boyutu, şekli, oranı ve yönlendirilmesi önemlidir. Şekilleri, görselleri, harfleri yani bir sayfada olması gereken öğelerin tümünü aktaracağımız bir alan olmadan, sayfa tasarımından söz edilemez. Buna bağlı olarak sayfanın boyutu ve şekli içeriğin türüne ve amacına göre belirlenir. Örneğin, bir kitap sayfası ile bir afiş sayfası arasında boyut ve şekil farkı vardır. Sayfanın oranı ise sayfanın eninin boyuna bölümü ile ifade edilir. Sayfanın yönlendirilmesi ise sayfanın yatay (manzara) veya dikey (portre) olarak kullanılmasındır. Son olarak sayfanın oluşturulduğu materyal de önemlidir. Örneğin yumuşak ve dokulu bir kâğıttan üretilen sayfada mürekkep dağılım oranı daha fazla iken sert ve dokusuz bir kâğıtta mürekkep dağılım oranı daha azdır. Bu, baskı sonrasında küçük ve çentikli-serif harflerin birbirine karışma-okunabilirlik ya da kıvrımlı hatlara sahip tasarımlarda ince detayların yapısına, doğru kullanım tercihinin göre etkiye bulunabilir.

2.2. Izgara-Kılavuz

Izgara, sayfa tasarımında kullanılan öğelerin konumlandırılmasına yardımcı olan geometrik bir araçtır. Izgara, sayfayı eşit veya orantılı bölümlere ayırarak düzen ve uyum sağlar. Çoğu masaüstü yayıncılık programında ızgara kılavuz eşliğinde kullanılır. Izgarada dikey, yatay ve asimetrik hatları sabitlemek için (bkz. Görsel 1) kılavuz adı verilen kılavuzlar kullanılır. Izgara, satır, sütun, kenar boşluğu ve modül gibi bileşenlerden oluşur. Estetik ve işlevsel olmasının yanında ızgaranın asimetrik ve simetrik gibi çeşitleri bulunmaktadır. Ancak Ambrose ve Harris (2019)'e göre kesin biçimde ızgara yapısına sadık kalmak yaratıcılığı engelleyebilir ve hayal gücüne az yer veren tasarımlarla sonuçlanır.

2.3. Kenar Boşluğu ve Taşma Payı

Kenar boşluğu, sayfanın kenarları ile içerik arasında bırakılan boş alandır. Kenar boşluğu, sayfa tasarımında nefes alma alanı olarak da adlandırılır. Kenar boşluğu, okunabilirliği artırır ve içeriği vurgular. Üst, alt, sağ ve sol olmak üzere sayfanın dört tarafında bulunur. Kenar boşluğunun dışında oluşturulan boş alana ise, kesim payı ya da taşma payı adı verilir. Bu pay baskı sonrasında yaşanacak kâğıt kaybına karşın baskıyı korumaya almak için bırakılır. Dijital ortamlarda kullanılacak olan ürünlere taşma payı uygulanmaz.

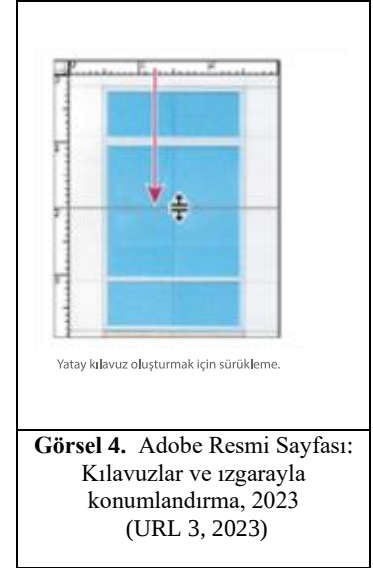
2.4. Aralıklar: Harf, Paragraf, Satır, Sütun

Aralıklar, sayfanın görsel estetiği ve işlevi bakımından önemli bir unsurdur. Metnin okunaklılığı, metnin düzeni, baskı sırasında yaşanacak olan hataların önüne geçmek adına aralıklar kullanılır. Dijital ortam ürünleri için de aralıkların önemli bir rolünün olduğu görülmektedir. Örneğin sosyal platformlarda her platformun kendi görsel paylaşım standartlarına göre metne uygulanacak aralık yeniden biçimlendirilir. Aralıklar; harf(karakter) aralığı, paragraf aralığı, satır aralığı ve sütun aralığı olarak olmak üzere dörde ayrılır. Aralıklar, bir nevi “boşluk” kavramının da anlama ve anlamaya değer kattığının somut göstergesidir. Aralıkların çok fazla ya da çok az bırakılması okunaklılığın dışında tasarımcı tarafından estetik haz amaçlı kullanılır.

“Aralama harfler arasındaki boşlukları tanımlayan ve tasarımın bir parçası olan değerdir”. (Ulrich, 2020: s.216; 1-2)

Harf (Karakter) aralığı, iki harf arasındaki mesafedir. Yazının görsel algısını etkiler. Harf aralığı çok az veya çok fazla olursa yazının genel görünümü doğal olarak değişir. Harf aralığı genellikle yazı tipinin (Typeface) özelliğine göre ayarlanır. “Ayrıca sözcükler arasındaki boşluklar satır aralığından daha büyük olmamalıdır”. (Ulrich, 2020: s.216; 1-2)

Paragraf aralığı, iki paragraf arasındaki mesafedir. Paragraf aralığı, yazının anlaşılabilirliğini etkiler. Paragraf aralığı genellikle satır aralığının 1 ila 2 katı olarak belirlenir.

Satır aralığı, iki satır arasındaki mesafedir. Satır aralığı, yazının okunabilirliğini etkiler. Satır aralığı genellikle yazı karakteri boyutunun 1.2 ila 1.5 katı olarak belirlenir.

Sütun Aralığı, iki sütun arasındaki mesafeyi ifade eder. Bu aralık türü, genellikle makale, gazete, dergi, kitap, katalog gibi masaüstü yayıncılık alanlarında kullanılmaktadır. Sütun aralığı, bir metinde bulunan sözcük sayısının göz önünde bulundurularak tercih edilen bir uygulamadır ve genellikle sayfa tasarrufu sağlamak amacıyla kullanılır.

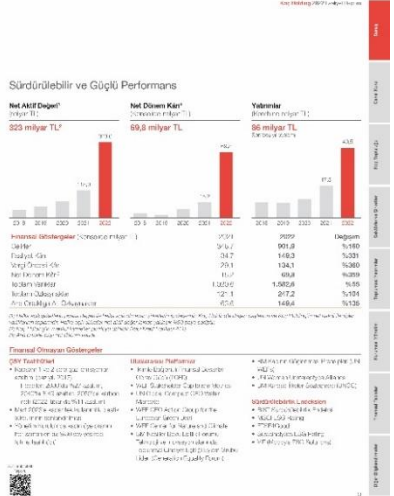
2.5. Hizalama

Hizalama, sayfa tasarımında bulunan tüm tasarım malzemelerinin (görsel, metin, şekil gibi) sayfada konumlandırılmasıdır. Bu konumlandırma temelde sayfanın sağ, sol, orta, yukarı ve aşağı yönlerine doğru yapılır. Diğer unsurlarda olduğu gibi bu unsur da estetik ya da işlevsel seçime göre tasarımcı tarafından biçimlendirilir. Hizalama bir nevi sayfa içerisinde yapılan enstalasyon çalışmasıdır.

2.6. Öncelik ve Organizasyon

Öncelik ve organizasyon, tasarım alanında ve diğer sanat disiplinlerinde önemli bir unsurdur. Bu öğeler, sadece tasarım veya sayfa düzenlemesiyle sınırlı kalmayıp, materyal seçiminden işin teslimine kadar süren süreç boyunca tasarımcı tarafından kullanılır. Hiyerarşinin doğru şekilde uygulanması, tasarımda etkileyici bir etki yaratmanın yanı sıra kullanıcı deneyimini iyileştirmeye yardımcı olur.

Öncelik ve organizasyon, tasarımcının tasarım sürecinin temel bir parçasını oluşturur. Bu süreç, tasarımın amacını ve hedef kitlesini anlamayı içerir. Tasarımcı, malzeme seçiminden renk düzenlemesine, sayfa yönlendirmesinden, tipografi seçimine ve düzenlemeye kadar bir dizi karar alır. Bu unsurun kullanılması, tasarımın amacını ve mesajını etkili bir şekilde aktarmasına yardımcı olur.

	
Görsel 5. IKEA 2023 Banyo Kataloğu: Azın mutluluğu (The joy of less), İngiltere, 2022 (URL 4, 2023)	Görsel 6. Koç Holding 2022 Faaliyet Raporu: Sürdürülebilir ve güçlü performans, İstanbul, 2022 (URL 5, 2023)

Örneğin yukarıda sunulan görselleri karşılaştırdığımızda, bir tarafta Ikea kataloğunun sayfa tasarımı (bkz. Görsel 5) ve diğer tarafta Koç Holding'e ait bir faaliyet raporunun sayfa tasarımı (bkz. Görsel 6) arasında farklar açıkça gözlemlenmektedir. Ikea kataloğu, sayfa tasarımında satışa odaklı bir öncelik sırası benimsemekte ve görsellerin yanı sıra ayrıntıları vurgulamaktadır. Öte yandan, Koç Holding'in faaliyet raporu, metin ağırlıklı bir tasarım benimsemekte okunabilirliğe, anlaşılabilirliğe ve anlamlandırmaya yönelik metni infografiklerle desteklemektedir. Bu farklar, iki tasarım arasında sayfa yönlendirmelerinde dahi belirgin bir şekilde görülmektedir. Ikea, sayfa tasarımında yatay bir yönlendirme kullanarak müşterilere ferah ve geniş bir alan sunarken, Koç Holding dikey bir yönlendirmeyi tercih

etmiş ve raporun sayfa tasarımına daha resmi bir görünüm kazandırmıştır. Ayrıca, okuyucunun metinle ilgisini sürdüreceği detaylara da dikkat çekmek amacıyla, kırmızı renkle vurgulanan dikkat gerektiren yazılar ve kalın yazı stiliyle sunulan sayısal rakamlar gibi unsurlara yer verilmiştir.

3. Tipografi ve Metin İlişkisi

Tipografi ve metin unsurlarına ilişkin bir değerlendirmenin yapılmadığı ikinci bölüm, tipografinin büyük önemine dayanarak, bu konunun daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerektiği düşüncesiyle ayrı bir bölüm başlığı (bu bölümün başlığı) altında sunulmuştur.

Garfield (2018)'e göre bir yazı karakterinde, her harfin kendi coğrafyası vardır.

Garfield'in bu ifadesi, bilgisayar klavyesinde bulunan harf ve sembollerin tasarımda mesleki jargon olarak kullanılan "karakter" adlandırılmasının gerekçesini açıklar niteliktedir. Bu bakımdan yazı'nın ehemmiyeti tasarımda genel anlamda önemli bir yere sahiptir. Kendine has kimlikleri olan karakterlerin şekillenme sürecinde kültürlerin ciddi anlamda katkısının bulunduğu bariz bir biçimde görülmektedir.

Bir sayfa tasarımında ana unsurların başında "sayfa"dan sonra tipografi ve metin gelmektedir. Özellikle dergi, makale, gazete, kitap gibi matbu ürünlerde sayfanın büyük bir bölümünü metin oluşturmaktadır. Bu tür ürünlerin sayfa tasarımında ise genellikle görselden önce yazı baz alınarak sayfa düzenlemesi yapılır.

Sayfa tasarımında seçilecek olan yazı karakteri, yazıtipi, yazı stili ve font düzenlemesi-tasarımı yapılacak olan ürünün hedef kitlesine hitap etmelidir. Örneğin tasarlanacak olan ürün ticari bir amaç için yapılıyorsa fiyat gibi önemli detayların yazı stili kalın (Bold) olarak ayarlanmalı, punto seçimi bulunduğu yüzeyde diğer yazılardan daha büyük olmalıdır. Aynı örnek gazeteler üzerinden de verilebilir. Manşetler her zaman büyük ve kontrollü (Stroke) yazılmaktadır ve bu tür ticari amaç taşıyan ürünlerin ilk önceliği yazının anlaşılabilirliğidir. Times New Roman gibi çentikli-tırnaklı (Serif) bir yazıtipi (Typeface) seçilebilir aksine Arial gibi çentiksiz-tırnaksız (Sans) kendinden kalın ve düz hatlara sahip bir yazıtipi de seçilebilir. Mühim olan yazıtipinin okunabilirliği olmalıdır.

Her yazıtipinin kendine has bir ölçeklendirmesi, ağırlığı ve karakteri bulunmaktadır. Bu yazıtiplerinde yazıtipinin karakteri o kadar önemli bir husustur ki bir siyasi seçimde seçim aracı olarak dahi kullanılabilir tıpkı Gotham yazıtipi gibi:

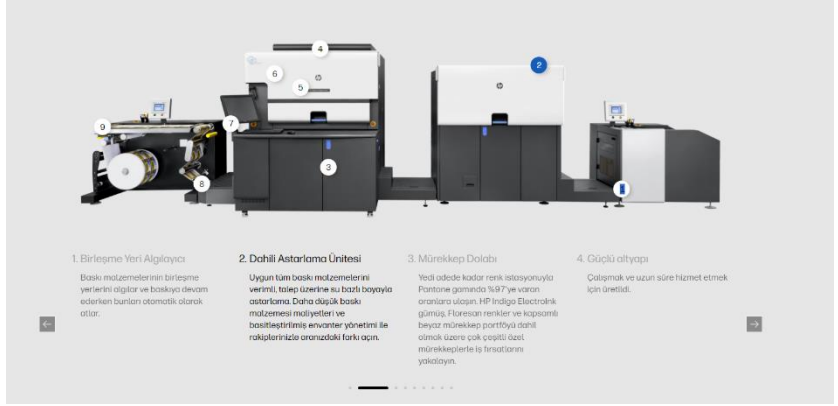
Garfield (2018), Gotham'ın Obama ekibinin ilk seçimi olan Gill Sans'ın yerini aldığını; Gill Sans çok ciddi ve katı olduğu için bırakıldığını (Hatta Gotham'ın kırtan fazla çeşidinin, Gill Sans'ın onbeş çeşidinin olduğunu). Obama'nın ise "Harika bir seçim," diye karşılık verdiğini New York Times'tan Alice Rawsthorn ile aralarında geçen süreci anlatmıştır.

Garfield'ın verdiği örnekten hareketle, yazıtipinin görsel hazzın ötesinde, kitleler üzerinde ciddi etkilere sahip olduğu görülmektedir. (Bu noktada, tıpkı M.Ö. Mısır'daki ticaretle uğraşan kesimin yazının etki alanını genişletmek amacıyla girdiği pratik arayışı akla gelebilir.) Bu konuda, Amerika Birleşik Devletleri Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından gerçekleştirilen bir ambalaj etiketi uygulaması, Mark Wilson tarafından detaylı bir şekilde incelenerek bu durum açıkça ortaya konulmuştur.

"Porsiyon miktarı büyütüldü. Böylece şimdi etiketler FDA'nın önceki çabaları sayesinde, insanların gerçekten ne kadar yediğini öncesine göre daha iyi yansıtıyor". (Wilson, 2020: s.217; 1-3)

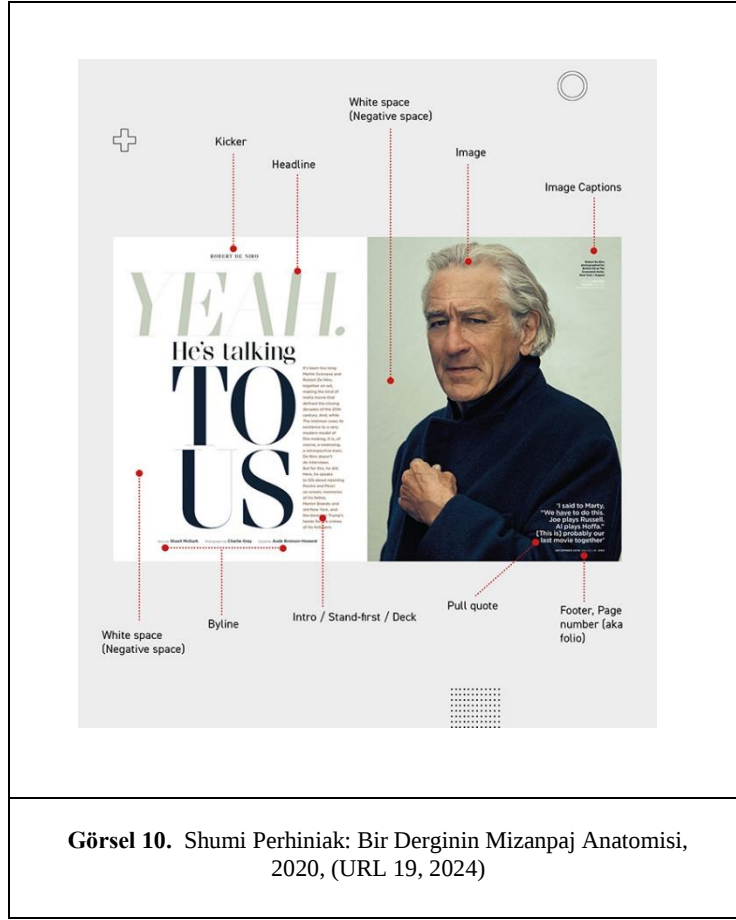
Tüm bu örneklerin ışığında, bir yazı karakterinin, yazıtipinin, yazı stili ve fontun tasarımda ve sayfa tasarımında ne kadar önemli bir unsura sahip olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bir sayfanın karakteristik özelliklerini belirlemede, bir kitabın türüne (bilim kurgu, fantastik, edebiyat, felsefe vb.) ve okuyucunun metinde tutulmasına yönelik hedeflere uygun olarak doğru bir yazı karakteri seçimi büyük önem taşır. Uçar (2019) bu konu hakkında: "Artık grafik tasarımda tipografi, bilgi ve mesajın anlaşılabilir bir form diliyle iletilmesinin yanı sıra, bir tarz, kişilik, görsel bir dil, farklı bir imge olarak ortaya konan bir eleman olma iddiasını taşımaktadır" ifadelerine yer vermiştir.

4. Karşılaştırmalı Örneklendirmeler

	 1. Birleşme Yeri Algılayıcı Baskı malzemelerinin birleşme yerlerini algılar ve baskıya devam ederken bunları otomatik olarak oturtur. 2. Dahili Astarlama Ünitesi Uygun tüm baskı malzemelerini verimli, talep üzerine su bazlı boyayla astarlama. Daha düşük baskı malzemesi maliyetleri ve basıltırılmış envanter yönetimi ile rakiplerinizle oranızdaki farkı açar. 3. Mürekkep Dolabı Yedi ödede kadar renk istasyonu ile Pantone gamında %97'ye varan oranlara ulaşın. HP Indigo Electrolink günlük 11 tane renk ve kapsamlı beyaz mürekkep portföyü dahil olmak üzere çok çeşitli özel mürekkeplerle iş fırsatlarını yakalayın. 4. Güçlü altyapı Çalışmak ve uzun süre hizmet etmek için üretti.
Görsel 7. Gutenberg Matbaası 1440: Gutenberg Matbaası Replikası, C.A, 1999 (URL 6, 2024)	Görsel 8. HP Indigo Baskı Makinesi 2020 (URL 7, 2024)

Görsel 7’de bulunan makine Gutenberg’in matbaasının bir replikasıdır, orijinal matbaa günümüze ulaşamamıştır. İlk basılan eserden yola çıkarak yapıldığı yıl 1440 olarak belirlenmiştir. Net bir veriye ulaşamamaktadır. Görsel 8’de bulunan HP marka endüstriyel bir matbaa baskı makinesidir. Katalog, broşür, kitap ve ciltleme makinenin sadece temel yeteneklerini oluşturmaktadır. Arkaik dönemlerde mizanpaj kavramının gelişmemesinin temel nedenini anlamakta bariz bir örnek. Seri üretimin standart zorunluluğu ile ilişkisi örneğin 50x70 cm iki bin adet bir afiş yapmak standart bir maliyet oluştururken iki bin ve her biri farklı ölçülerde kesimlerde afiş yapmak standart üzerinde ve yüksek bir maliyet oluşturmaktadır.

Görsel 9. Adobe Resmi Sayfası: Dijitalde iyi mizanpaj ve kötü mizanpaj örneği, 2020, (URL 8, 2024)

SONUÇ

Bu makalede sayfa tasarımının-mizanpaj tanımı, gelişim süreci yazının kısa tarihinden başlanarak incelenmiştir. Sayfa tasarım unsurlarının sınırları çizilmeye çalışılmış ve sayfa tasarımının tarihsel süreci yazının tarihi ile paralel olarak incelenmiştir. Bu gözlem sürecinde çeşitli görseller ve alanında uzman kaynaklar kullanılarak örneklerle gerekli argümanlar sunulmuştur.

Sonuç olarak, bu makalede sayfa tasarımının tanımı, gelişimi ve temel kavramları ele alınmıştır. Sayfa tasarımında sayfa, ızgara-kılavuz, kenar boşluğu ve taşma payı, aralıklar, hizalama, öncelik ve organizasyon tipografi ve metin ilişkisi gibi unsurların nasıl kullanılacağı ve etkileşime girdiği incelenmiştir. Bu unsurların sayfa tasarımında estetik ve işlevsel açıdan önemli bir rol oynadığı ve hedef kitleye mesaj iletmek için etkili bir araç olduğu gösterilmiştir. Sayfa tasarımının basılı ürünlerden dijital ortamlara kadar geniş bir alanda kullanıldığı ve bu alanda yeni trendlerin ortaya çıktığı da belirtilmiştir. Son olarak verilen görsel örnekler ile konu pekiştirilmek istenmiştir. Sayfa tasarımının bu dinamik sürecinde güncel kalmak ve yaratıcı olmak için temel unsurları iyi bilmek ve uygulamak gerekmektedir ancak tarihsel süreç de göz ardı edilmemelidir. Gelecek çalışmalarda, sayfa tasarımının farklı alanlarda nasıl uygulanabileceği ve hangi sonuçlar doğurabileceği araştırılabilir. Geçmiş ile ilişkisi özellikle arkeologlar, filologlar ve sanat tasarım akademisyenlerinin ortak çalışmaları ile derinlemesine irdelenebilir. Literatüre katkıda bulunmak adına bazı kavramsal düzenlemeler de önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G., Harris, P. (2019). *Grafik Tasarımda Sayfa Düzeni*. (D. B. İz, Çev.) İstanbul: Literatür.
- Fischer, S. R. (2022). *Yazının Tarihi (A History Of Writing)*. (A. H. KONAR, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Garfield, S. (2018). *Tam Benim Tipim: Bir Font Kitabı*. (S. Gürses, Çev.) İstanbul: Domingo.
- Koyuncu, S. (2016, 03 11). Gazete Mizanpajının Okuyucu Algısı Üzerindeki Belirleyiciliği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, s. 143-155. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/285586> adresinden alındı.
- Uçar, T. F. (2019). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap.
- Ulrich, F. (2020, Eylül). Sihirli Geometri: Yazıtipinin Punstosunu, Genişlikleri ve Boşlukları Belirleme. (B. Erkmen, Dü., A. Dağıstanlı, Çev.) *Grafik Sanatlar Üzerine Yazılar*(216), s. 1:2. <https://gm.k.org.tr/publications/yazilar/eylul-2020-sayi-216> adresinden alındı
- URL-1: [https://en.wikipedia.org/wiki/Ishango_bone#/media/File:Ishango_bone_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Ishango_bone#/media/File:Ishango_bone_(cropped).jpg) (Erişim Tarihi: 29.03.2024)
- URL-2: <https://support.microsoft.com/tr-tr/office/sayfa-y%C3%B6nlendirmesini-yatay-veya-dikey-olarak-de%C4%9Fi%C5%9Firme-9b5ac1af-9998-4a37-962b-a82b689572a9#:~:text=Sayfa%20y%C3%B6nlendirmesini%20yatay%20veya%20dikey%20olarak%20de%C4%9Fi%C5%9Firme,-Y%C3%BCr%C> (Erişim Tarihi: 10.06.2023)
- URL-3: <https://helpx.adobe.com/tr/photoshop/using/grid-guides.html> (Erişim Tarihi: 10.08.2023)
- URL-4: https://publications-us-en.ikea.com/ikea_bathroom_2023/page/22-23 (Erişim Tarihi: 10.06.2023)
- URL-5: <https://cdn.koc.com.tr/cmscontainer/kocholding/media/koc/03yatirimci-iliskileri/yatirimci-seti/koc-holding-2022-faaliyet-raporu.pdf?ext=.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2023)
- URL-6: <https://www.printmuseum.org/gutenberg-press> (Erişim Tarihi: 02.03.2024)
- URL-7: <https://www.hp.com/tr-tr/industrial-printers/indigo-digital-presses/labels-flexible-packaging-digital-presses/6k-printing-press.html> (Erişim Tarihi: 02.03.2024)
- URL-8: <https://helpx.adobe.com/iv/indesign/how-to/design-principles.html> (Erişim Tarihi: 05.03.2024)
- URL-9: <https://yesimadesigner.com/anatomy-of-a-magazine-layout/> (Erişim Tarihi: 05.03.2024)
- Wilson, M. (2020). (B. Erkmen, Dü., A. Dağıstanlı, Çev.) *Grafik Sanatlar Üzerine Yazılar*(217), s. 1:3. <https://gm.k.org.tr/publications/yazilar/ekim-2020-sayi-217> adresinden alındı.